



LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS TIESNESIS

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770
e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

**Satversmes tiesas tiesneša
Jāņa Neimaņa**

ATSEVIŠĶĀS DOMAS

Rīgā 2023. gada 1. novembrī

lietā Nr. 2022-33-01

„Par Militārā dienesta likuma 10. panta otrās daļas un 15. panta pirmās daļas 1. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 102. pantam”.

Satversmes tiesa 2023. gada 18. oktobrī taisīja spriedumu lietā Nr. 2022-33-01 „Par Militārā dienesta likuma 10. panta otrās daļas un 15. panta pirmās daļas 1. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 102. pantam”. Esmu atšķirīgās domās no tiesas vairākuma par to, ka Nacionālo bruņoto spēku sastāvs veido atšķirīgas grupas vienlīdzības principa kontekstā un ka karavīra biedrošanās brīvības ierobežojums politiskajās partijās ir samērīgs.

Pirmkārt, es domāju, ka Nacionālo bruņoto spēku regulāro spēku karavīri, rezerves karavīri un Zemessardzē esošie karavīri ir savstarpēji salīdzināmi. Savā uzskatā es vados no Nacionālo bruņoto spēku likuma 3. panta pirmās daļas, kas definē, ka gan rezerve, gan Zemessardze, gan regulārie spēki veido Nacionālos bruņotos spēkus. Šajos spēkos esošās personas, izņemot darbiniekus, visas ir karavīri Militārā dienesta likuma izpratnē. Visi

karavīri dod viena satura zvērestu un sabiedrības acīs vienlīdz pārstāv valsts militāros spēkus. Tādējādi karavīram noteikto brīvību un ierobežojumu kontekstā viņi būtu salīdzināmi. Cits jautājums, vai un kādi objektīvi attaisnojumi pastāv šo karavīru dienesta gaitas atšķirīgam noregulējumam.

Otrkārt un visbūtiskāk, es nevaru pievienoties vairākuma viedoklim par to, ka karavīra politiskās biedrošanās brīvības ierobežojums ir samērīgs un attaisnojams ar bažām par Nacionālo bruņoto spēku politisko neitralitāti, subjektīvu faktoru ietekmes uz karjeras izaugsmi novēršanu, Krievijas apdraudējumu utt.

Mans uzskats balstās uz maniem dzīvē gūtajiem novērojumiem militārajā dienestā un manu pārliecību, ka plašākas sabiedrības iesaistīšanās politisko partiju rindās un politisko partiju stiprināšana ar visplašākajiem sabiedrības profesiju pārstāvjiem nekaitē, bet tieši stiprina demokrātiskas valsts iekārtu un valsts varas tuvumu sabiedrībai.

Liegums sabiedrības daļai, balstoties uz tās nodarbošanos, piedalīties politiskās partijas darbībā, sniegt savu skatījumu, idejas, piedalīties lemsanā par to, kas un kā vadīs šai sabiedrības daļai pieņemamu politisko partiju, nesniedz nekādu labumu, kā tikai šķietamību par “politisko neitralitāti”. Ja mēs apmierināties ar šķietamību, ja mums patīk izlikšanās, tad tā var. Es to nevaru pieņemt. Manā uzskatā un dzīves novējumos atklājas, ka ikviens cilvēks, neatkarīgi no viņa nodarbošanās, ir politisks – katram ir noteikti uzskati par to, kā labāk valstij ir jāfunkcionē, kā jādarbojas kādai iestādei, kā jārisina tie vai citi jautājumi. Tos mēs pārspriežam mājās, ar draugiem utt.; mēs jau faktiski biedrojamies, vadoties pēc šiem priekšstatiem. Arī izskatāmajā gadījumā nedomāju, ka liegums biedroties politiskajā partijā mainītu pieteikuma iesniedzējas uzskatus, kuri ir viņas pasaules skatījuma pamatā. Tādējādi sabiedrība varētu būt pat kādā brīdī pārsteigta, cik daudz dažādu uzskatu pārstāvošu karavīru ir tās bruņotajos spēkos, jo karavīri šo uzskatu nebūtu pasludinājuši atklāti, bet tikai turējuši pie sevis. Būtiski, lai šie karavīri būtu vienotā uzskatā par demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzību.

Manuprāt, valstī, kuras darbība ir balstīta uz politisko partiju pārstāvniecību lēmēj institūcijās (parlamentā, valdībā, pašvaldībās u.tml.), ir bīstami noniecināt cilvēku interesi biedroties politiskās partijās, piedēvēt šādai biedrošanās izpausmei jau no sākta

gala kādu negatīvu konotāciju –interesu konfliktus, favorītismu u.tml. Tādējādi neviļus veicinām cilvēku atšķirtību no valsts varas institūcijām, kuras tiek veidotas politiskās līdzdalības procesos. Latvijā jau tā ir novērojama viena no zemākajām sabiedrības iesaistēm politiskajās partijās. Ja sabiedrības daļa tiek nošķirta no biedrošanās politiskajās partijās ar argumentu, ka tas kaitē kādai valsts varas institūcijai, jo svarīgāka ir šķietama “neitralitāte”, mēs turpinām proponēt, ka biedrošanās partijās ir kaut kas nelāgs, ar sliktu “piegaršu”, kaitējošs cilvēka profesionālai izaugsmei. Mēs iegūstam šķietami glītu ainu, bet tikai šķietami.

Es piekrītu, ka bruņoto spēku darbībā nav vietas politiskām diskusijām un aģitācijai. Tas nav savienojams ar militāro disciplīnu, komandiera, vienvadības un komandķēdes principiem. Tas traucē lietišķai un profesionālai dienesta izpildei. Taču šis ir no dalības politiskajā partijā nošķirams jautājums. Jāuzsver, ka šādas aģitācijas un diskusijas varētu veikt arī personas, kuras nav oficiāli partijas biedri. Līdz ar to liegums biedroties tās tieši neaizliedz. Reizē tās jau novērš aktīvās politiskās darbības liegums un uzticības pienākums demokrātiskas valsts iekārtai. Jo īpaši to novērš biedriskuma un disciplīnas pienākums, kas izriet no karavīra zvēresta. Biedriskums nozīmē gan toleranti izturēties pret cita karavīra pasaules skatījumu, gan sniegt visu palīdzību citam karavīram bez jēlkādiem aizspriedumiem. Savukārt militārā disciplīna nozīmē gan pašdisciplīnu, gan ārēju disciplīnu. Politiskās biedrošanās kontekstā šie abi pienākumi saprotami kā liegums izmantot politiskus apsvērumus savā karavīra darbībā, ievērot mērenību un sekot biedriskumam karavīru starpā. Šo zvērestā iekļauto pienākumu pārkāpšana ir disciplināri sodāma. Tas nozīmē, ka jau pastāv mazāk ierobežojoši līdzekļi, kas ļauj nosargāt militāro disciplīnu un vienlīdzību, neiejaucoties personas individuālajā un politiskajā dzīvē.

Mani novērojumi militārajā dienestā man ļauj secināt, ka karavīri zemessargi, pat būdami aktīvajā politiskajā darbībā, militārā dienesta laikā norobežo savu politisko uzskatu no dienesta pienākumu izpildes, ir pašdisciplinēti šajā sakarā, sekojot zvērestam. Priekšstats, ka karavīra politiskā biedrošanās kaitētu Nacionālo bruņoto spēku reputācijai, ir kļūdainis, jo jau šobrīd Zemessardze un rezerves spēki veido ievērojami lielāko, aktīvāko un redzamāko Nacionālo bruņoto spēku daļu. Tātad priekšstats par biedrošanās brīvības iespaidu uz “politisko neitralitāti” balstās nevis objektīvos faktos, bet retorikā. Un, kā jau es minēju iepriekš, šī retorika patiesībā ir ļoti kaitējoša demokrātiskai valstij, kuras valsts

varas institūcijas tiek veidotas politiskā ceļā tieši ar politisko partiju starpniecību. Mūsu valstij īpaši kaitē tas, ka profesionālā izaugsme tiek saistīta ar dalību vai atturēšanos no biedrošanās politiskajā partijā, ka pastāvīgi tiek apšaubīts profesionālais sniegums un tā objektīva vērtēšana, saistot to ar dalību vai atturēšanos no biedrošanās politiskajā partijā. Latvijā pastāv tiesiskais regulējums interešu konfliktu novēršanai, favorītisma novēršanai profesionālajā izaugsme, kas nav balstīta uz lietišķiem kritērijiem.

Tāpat Latvijai kaitē padošanās Krievijas propagandas priekšā. Spriedumā kā viens no argumentiem norādīta potenciālā Krieviju atbalstošo politisko partiju ietekme armijā. Tomēr šādi tiek leģitimēti Krievijas apgalvojumi par tās varu un iespēju ietekmēt ikkatru citas valsts funkciju. Latvija kā tiesiska demokrātiska valsts ir pietiekami spēcīga, lai ar iepriekšminēto mehānismu starpniecību novērstu šādus apdraudējumus, nevis veicinātu to popularitāti un attiecīgi bailes un šķelšanos sabiedrībā.

Visbeidzot, piekrītu, ka valsts varas orgāna reputāciju, uzticēšanos valsts varai apdraud dažādi faktori jeb riski. Aizliegums ir pats vienkāršākais risku vadīšanas veids. Taču pavaicāsim katrs pats sev, vai aizliegums ir efektīvs šajā situācijā? Manuprāt, šo risku var vadīt ar citiem paņēmieniem – militāro disciplīnu, pašdisciplīnu, aktīvas politiskās aģitācijas liegumu Nacionālajos bruņotajos spēkos, politisko partiju nozīmes un vajadzības demokrātiskā valstī stiprināšanu.

Tiesnesis

J. Neimanis